Letovice

Kraj: Jihomoravský
Okres: Blansko
Správní obvod: Boskovice
GPS souřadnice: 49.547091N, 16.573573E
Nadmořská výška: 330 m n. m.
První pís. zmínka: 1145 (879 let)
Počet obyvatel: 6 487
PSČ: 679 61
Adresa URL: www.letovice.net

Památky a zajímavosti Letovice

Nad městem se vypínají tři významné historické dominanty: zámek Letovice, děkanský kostel sv. Prokopa a klášterní kostel sv. Václava s klášterem - Nemocnicí Milosrdných bratří.

Zámek Letovice

O nejstarší podobě hradu vybudovaného na ostrohu nad přechodem trstenické cesty přes řeku Svitavu nevíme nic. Hrad je poprvé doložen teprve v r. 1360, ačkoliv se již v 1. 1250 - 1274 připomíná Heřman z Letovic a v r. 1316 Stanimír z Letovic, což by předpokládalo existenci hradu již v druhé polovině 13. století. Poté se stali držiteli Letovic páni z Přibyslavi, které ještě ve 14. století vystřídal rod Ronovců.

Kolem r. 1400 byl na zdejším hradě přeložen do češtiny známý cestopis Marka Pola Milión. Překlad, v němž jsou zřetelné některé moravismy, je dnes uložen v knihovně Národního muzea v Praze. Na počátku 15. století držel hrad přívrženec císaře Zikmunda Hynek z Ronova. Proto husité v r. 1424 hrad oblehli, dobyli a zničili.

Po Hynkově smrti bylo panství rozděleno mezi jeho dcery na dvě části, které získali postupně páni z Boskovic. Z nich s oblibou v Letovicích přebýval vzdělaný Ladislav z Boskovic, který zde také v r. 1520 zemřel. V druhé polovině 15. století byl letovický hrad obnoven. O jeho pozdně gotické přestavbě svědčí několik sklepních místností s jednoduchým portálem; pozdně gotická je snad i část vnější obvodové zdi zámeckých budov.

Syn Ladislava z Boskovic Kryštof z Boskovic postoupil v r. 1544 hrad a městečko Letovice, Třebětín, Slatinku, Vanovice, Zboněk, Zábludov, díl Vranové, Radiměře a Lazinova hraběti Kryštofu z Hardeku. Hardekové počali šířit v Letovicích luterství; založili zde luterskou školu a městečko poněmčovali. Jejich náhrobky jsou ve farním kostele v Letovicích.

Za Hanuše Fridricha z Hardeku v druhé polovině 16. století byly provedeny úpravy hradního interiéru a jeho opevnění, hlavně na severní straně. Panství pak získal v r. 1614 sňatkem s Reginou Juliánou z Hardeku hrabě Jindřich Václav Thurn, jenž dovedl proplout úskalím pobělohorských konfiskací a podporoval Letovické v odporu k protireformaci.

V r. 1643 dobyli hrad Švédově. Na konci 17. století přestavěl Štěpán Szelepcsényi jádro sídla v raně barokní zámek. Po četných změnách držitelů panství získali v r. 1724 Letovice Blümegenové, kteří povznesli město po stránce hospodářské. V r. 1724 zámek s městečkem vyhořel. Po požáru pak úpravy pokračovaly, především v zámeckých interiérech, stejně jako výstavba hospodářských a úřednických budova východně od zámku, jak hlásá letopočet 1730 na bráně předzámčí. V r. 1820 se stává majitelem panství a zámku maďarská rodina Kálnoky z Köröspatak, za niž stavební činnost ožívá znovu. Stavbou koníren, letní a zimní jízdárny a arkádami na terase a úpravou středověké

věže získal zámek nynější vzhled. Z rodiny Králnokyů vynikl Gustav Kálnoky († 1898 v Letovicích), nejprve rakouský velvyslanec v Petrohradě a v 1. 1881 - 1895 rakouský ministr zahraničí. V rodině Kálnokyů působil v Letovicích jako vychovatel český archeolog a básník Jan Erazim Vocel (1803 - 1871). Kálnokyové vlastnili panství až do r. 1945.

Zámecký park

Na jižním svahu zámeckého vrchu se rozprostírá rozsáhlý zámecký park. Jako významný krajinářský prvek se svými 26 ha celkové rozlohy byl vyhlášen chráněným územím. Krajinářskou úpravou, výsadbou vzácných dřevin a malebností svých zákoutí se řadí k nejcennějším zámeckým parkům u nás.

Kostel sv. Prokopa

Je významnou dominantou města. Kostel sv. Prokopa byl postaven pravděpodobně ve 14. století spolu s dnes již zaniklým klášterem. Původní mohutný gotický chrám byl v průběhu staletí několikrát přestavován a upravován.Gotická stavba, 34 m dlouhá a 12 m široká, byla častými přestavbami při opravách škod následků válečných tažení značně pozměněna. Z roku 1528 pochází mnoha pověstmi opředený 2,8 t vážící zvon sv. Prokopa.Velkým skvostem je gotická kaple Panny Marie s původní gotickou klenbou (z r. 1380).

Barevná mozaiková okna v této kapli jsou novodobým dílem významného českého malíře Karla Svolinského.Stěny kostela lemují cenné historické náhrobky majitelů letovického panství.V chrámové lodi zaujme návštěvníka novogotický hlavní oltář vysvěcený r. 1910, po jeho pravé straně památná kamenná sedilie z r. 1492 se dvěma znaky Hronoviců, a také 14 náhrobních kamenů vysoké umělecké úrovně. Toto malé muzeum náhrobních kamenů, patřící k nejcennějším na Moravě, připomíná majitele letovického panství. Za pozornost stojí dřevěná Křížová cesta instalovaná péčí dnes již zemřelého čestného občana Letovic P. Františka Krchňáka, děkana letovického, r. 1986. Autorem Křížové cesty je brněnský řezbář Jaroslav Vaněk, rodák z Lysic. U hlavního vchodu do chrámu vpravo nalezneme kamennou kropenku z r. 1642. Pod dlažbou se nalézá podzemní hrobka a hlavní krypta.Ke kostelu vede zastřešené historické schodiště značné délky.

Klášter Milosrdných bratří s kostelem svatého Václava se začal stavět z podnětu Jindřicha Kajetána Blümegena. K patrové, později dvouposchoďové budově čtvercového půdorysu byl roku 1751 položen základní kámen. K ní byl roku 1773 dostavěn a vysvěcen barokní kostel svatého Václava. Komplex budov stavěl člen řádu Milosrdných bratří Longinus Traub.

V roce 1784 se již do klášterní nemocnice přijímali první pacienti a v tu dobu se také pohřbívalo na místním hřbitově (na svahu pod klášterem). Nemocnice a v ní působící lékaři a ošetřovatelé řádu Milosrdných bratří byli zvláště oceňováni za péči o raněné v době napoleonských válek, při epidemii cholery a za první světové války. V letech 1928 až 1932 bylo nad průčelím budovy nemocnice přistavěno druhé patro. V restaurovaném areálu nemocnice stojí za povšimnutí nádherná barokní lékárna s původním vybavením a freskami.

V roce 1949 byla nemocnice zestátněna, v padesátých letech pak konventu odebrali pole a lékárnu na náměstí, zrušili klauzuru i nemocniční kapli. Po roce 1989 se bratři s převorem konventu Františkem Sanctem Rottem vrátili, renovovali klášterní kostel a zřídili v Letovicích noviciát řádu Milosrdných bratří.

V celé délce kostelní lodi je pod kostelem zbudována krypta, kam byli pochováváni členové hraběcího rodu, mezi nimi i takové celebrity jako ministr zahraničí a tajný rada c. k. komory Gustav Sigismund hrabě Kálnoky, i řádoví bratři. Za ty příslušníky šlechtického rodu, kteří po roce 1948 zemřeli v zahraničí, nechal poslední potomek pan Alexander Kálnoky připevnit na zeď za oltářem krypty měděnou pamětní desku. Na Dušičky bývá v tomto prostoru sloužena mše za všechny zde pochované.
Stropní malba celého kostela pochází z roku 1930. Jejím autorem je letovický malíř Jan Daněk, který velmi citlivě skloubil nové barokizující motivy s malbou stěny hlavního a bočních oltářů z let 1820.
U kazatelny je oltář Panny Marie s pozoruhodným obrazem kojící Madony. Čtrnáct zastavení křížové cesty je dílem brněnského řezbáře Jiřího Netíka a vzniklo postupně v letech 1995 a 1996.
Netradiční pojetí Kristova utrpení a jeho cesty na Kalvárii vzbuzuje pozornost návštěvníků kostela.
Klášterní zvony byly dvakrát (za obou světových válek) zabaveny pro válečné účely, nynější pocházejí z roku 1969.
Členové řádu Milosrdných bratří v klášterní nemocnici za více než 200 let jejího trvání poskytli tisícům nemajetných a chorých pacientů útočiště a pomoc. Dnes v této ušlechtilé tradici pokračují a nemocnice se svými 120 lůžky poskytuje léčebnou péči starším a dlouhodobě nemocným pacientům.

Zajímavá jsou také technická díla - nedaleko kostela sv. Prokopa je cihlová věž prvního březovského vodovodu zásobujícího Brno z let 1913 - 1916. V části Jindřichov se nalézají zajímavé objekty textilní továrny (dnešní Tylex a. s.) založené v roce 1750. Na ulici Nádražní pak tovární budovy Keramiky Letovice, založené v roce 1900 jako první letovická továrna na šamotová kamna a keramiku.

Skupinka přátel živé historie založila v bývalém lomu, poblíž hráze vodní nádrže Letovice, keltský skanzen Isarno. Název Isarno je odvozen od starého keltského názvu pro železo. Nalézá se tu například kovárna z doby bronzové, hospůdka (pivo Kvasar, víno, medovina...) a další stavby. Po areálu se volně pohybují prasata, kozy, ovce, psi i kočky. Pro zájemce je i možnost projížďky na koni.